

KESKKONNAAMET

KORRALDUS

Veeloa pikendamisest keeldumine

1. OTSUS

Võttes aluseks keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (KeÜS) § 52 lg 1 p-d 4 ja 6, looduskaitseaduse (LKS) § 32 lg 2 ja § 51 lg 1, veeseaduse (VeeS) §-d 191 lg 1, 192 lg 1 ja § 279 lg 2, haldusmenetluse seaduse (HMS) § 61 lg 1, samuti haldusmenetluse käigus Keskkonnaametile teatavaks saanud teabe, Keskkonnaamet otsustab:

1.1. Keelduda veeloa nr L.VT.HA-171918, mis oli antud Wooluvabrik OÜ-le Jägala jõe paisutamiseks Linnamäe paisul ja hüdroenergiast elektrienergia tootmiseks Linnamäe hüdroelektrijaamas Muinaslinna tee 5 kinnistul Jõesuu külas Jõelähtme vallas Harjumaal, pikendamisest.

1.2. Avalikustada veeloa pikendamisest keeldumise otsus ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded.

1.3. Korraldus jõustub teatavaks tegemisel Wooluvabrik OÜ-le.

Otsust on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul teatavaks tegemisest, esitades vaide haldusakti andjale haldusmenetluse seaduses sätestatud korras või kaebuse halduskohtule halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

2. ASJAOLUD

2.1. Keskkonnaamet (edaspidi *KeA*) on 15.01.2008 andnud veeloa nr L.VT.HA-171918 Jägala jõe paisutamiseks Linnamäe paisul ja hüdroenergiast elektrienergia tootmiseks Linnamäe hüdroelektrijaamas Muinaslinna tee 5 kinnistul Jõesuu külas Jõelähtme vallas Harjumaal. Veeloa kehtivust on korduvalt pikendanud, viimati 08.12.2022 korraldusega nr DM-121712-8 „Keskkonnaloa nr L.VT.HA-171918 pikendamise korraldus“ kuni uue veeloa andmise või andmisest keeldumise otsuse tegemiseni, kuid mitte kauemaks kui 31.12.2024¹.

2.2. Keskkonnaamet keeldus 26.07.2024 korraldusega nr DM-115314-45 (edaspidi 26.07.2024 *korraldus*) uue veeloa andmisest ja tunnistas kehtetuks Wooluvabrik OÜ (edaspidi *WV*) veeloa nr L.VT.HA-171918 (edaspidi ka *olemasolev veeluba*). Keskkonnaameti 26.07.2024 korraldus jõustus teatavaks tegemisest.

¹ Registreeritud keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS (edaspidi *KOTKAS*), 08.12.2022 nr DM-121712-8 all.

2.3. 02.08.2024 esitas WV Tallinna Halduskohtule kaebuse.² Kaebuses palus WV muuhulgas tühistada KeA 26.07.2024 korralduse ja saata asi KeA-le uueks otsustamiseks ning rahuldada esialgse õiguskaitse (edaspidi EÕK) taotluse ja peatada KeA 26.07.2024 korralduse kehtivus kuni vastavas haldusasjas kohtuotsuse jõustumiseni.

2.4. Tallinna Halduskohus rahuldab 08.08.2024 määrusega WV EÕK taotluse ning peatas Keskkonnaameti 26.07.2024 korralduse kehtivuse haldusasjas nr 3-24-2250 tehtud kohtulahendi jõustumiseni.

2.5. Keskkonnaamet teavitas 12.08.2024 kirjaga nr DM-129377-1 WV, et Tallinna Halduskohtu 08.08.2024 määruse alusel haldusasjas nr 3-24-2250 on 26.07.2024 korralduse kehtivus peatatud, mille tõttu muutus kehtivaks olemasolev veeluba kuni 31.12.2024.

2.6. WV esitas KeA-le 13.09.2024 taotluse olemasoleva veeloa muutmiseks, st kehtivuse pikendamiseks kuni 31.12.2027³.

2.7. Veeloa muutmise keeldumise otsuse eelnõu avalikustamine ning menetlusosaliste teavitamine

KeA viib käesoleva veeloa menetluse läbi avatud menetlusena. KeA teavitas veeloa pikendamisest keeldumise otsuse eelnõu valmimisest XX.XX.2024 ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ja edastas selle XX.XX.2024 menetlusosalistele arvamuste/vastuväidete esitamiseks (HMS § 48 lg 1, § 49 lg 1).

HMS § 40 lg 1 kohaselt peab haldusorgan enne haldusakti andmist andma menetlusosalisele võimaluse esitada kirjalikus, suulises või muus sobivas vormis asja kohta oma arvamus ja vastuväited.

Keskkonnaamet teeb ettepaneku asja arutamiseks mitte läbi viia avalikku istungit.

2.8. Veeloa muutmise keeldumise otsusest teavitamine

Veeloa muutmise keeldumise otsus toimetatakse taotlejale ja teistele isikutele, kelle õigusi veeloa muutmise keeldumise otsus piirab, kätte keskkonnaloa andja poolt postiga või elektrooniliselt (KeÜS § 58 lg 1, HMS § 25–30).

Tulenevalt eeltoodust toimetab KeA veeloa muutmise keeldumise otsuse menetlusosalistele postiga või elektrooniliselt.

² Haldusasi nr 3-24-2250

³ Registreeritud KOTKAS, 13.09.2024 nr DM-129633-1 all.

3. KAALUTLUSED

3.1. Lähteseisukohad

3.1.1. KeA märgib, et veeloa kehtivuse lõppedes hindab loa andja veeloa taotluse lahendamisel igakordselt taotleja kava veekogu paisutada ja hüdroenergiat kasutada ning hindab igakordselt veeloa muutmise keeldumise aluseid. Loa andja otsustab veeloa muutmise, hinnates konkreetset kujunenud olukorda kehtiva õigusruumi alusel. Samuti vaatab loa andja üle loa taotleja õigused, kohustused ning võimalikud seatavad piirangud. Loa andja teeb veeloa muutmise otsuse lähtudes taotluses esitatud teabest, vee erikasutust ja kaitset sätestavatest õigusaktidest, taotluse kohta esitatud seisukohtadest ja muudest menetletavas asjas olulise tähendusega asjaoludest.

3.1.2. WV taotleb veeloa pikendamist Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamiseks ja hüdroenergiast elektrienergia tootmiseks kuni 31.12.2027.

3.1.3. Jägala jõgi kuulub keskkonnaministri 15.06.2004 määruse nr 73 „Lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu“ (edaspidi *määrus nr 73*) § 2 p 20 alusel Jägala joast suubumiseni Soome lahte lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse. Linnamäe pais asub nimetatud jõelõigul, seega tuleb tegevuste kavandamisel lähtuda looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 51 lg 1, mille kohaselt on lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogul keelatud olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, samuti uute paisude rajamine ning loodusliku sängi ja veerežiimi muutmine. *LKS* § 51 lg 1¹ sätestab erisuse, mille alusel on *LKS* § 51 lg 1 nimetatud veekogul või selle lõigul loodusliku sängi, veerežiimi ning veetaseme muutmine paisude rekonstrueerimisel lubatud üksnes juhul, kui sellega parandatakse kalade kudemisvõimalusi.

3.1.4. VeeS § 174 lg 3 sätestab, et *LKS* § 51 lg 2 alusel lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana määratud veekogule või selle lõigule ehitatud paisul peab paisu omanik või valdaja tagama kalade läbipääsu nii paisust üles- kui ka allavoolu. Linnamäe pais on kaladele ületamatu rändetõke. WV ei ole VeeS-st tulenevat kohustust, tagada kalade läbipääs paisust üles- ja allavoolu, tänaseni täitnud.

3.1.5. Jägala jõe ja Jõelähtme jõe⁴ alamjooks⁵ on Vabariigi Valitsuse 16.06.2005 määruse nr 144 „Hoiualade kaitse alla võtmine Harju maakonnas“ (edaspidi *määrus nr 144*) § 1 lg 1 p 1 kohaselt Jägala jõe hoiuala, mille kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi II lisas nimetatud liikide – hariliku võldase (*Cottus gobio*), jõesilmu (*Lampetra fluviatilis*) ja lõhe (*Salmo salar*) elupaikade ning loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) kaitse. Natura 2000 võrgustiku alade kaitse-eesmärgid on sätestatud *LKS* § 69 lg-s 3 ja Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 korralduses nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ (edaspidi *korraldus nr 615*). Korralduse nr 615 lisa 1 p 2, ap 56 alusel kuulub Jägala jõe hoiuala Jägala loodusala⁶ nime all Natura 2000 võrgustiku alade koosseisu. Jägala loodusala kaitse-eesmärgiks on lisaks Jägala jõe hoiuala kaitse-eesmärkideks olevate liikide isendite elupaikadele ja elupaigatüübile kaitsta järgmiste liikide isendite elupaiku: saarmas (*Lutra lutra*) ja paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*).

⁴ Keskkonnaregistrikood VEE1087900.

⁵ Jägala jõe hoiuala; keskkonnaregistrikood KLO2000001.

⁶ Keskkonnaregistrikood RAH0000040; ala kood EE0010150.

3.1.6. Pinnavee, rannikuvee ja põhjavee kaitse raamistik on kehtestatud veepoliitika raamdirektiivis⁷ (edaspidi *VRD*), mis on üle võetud VeeS-ga. Pinnavee kaitse eesmärk on pinnaveekogumite, sealhulgas tehisveekogumite, tugevasti muudetud veekogumite ning pinnaveekogumiga hõlmamata veekogude, vähemalt hea seisund ning pinnavee kaitse eesmärgi saavutamiseks tuleb vältida pinnaveekogumite ökoloogilise ja keemilise seisundi halvenemist (VeeS § 32 lg 1 ja § 33 lg 1).

3.1.7. Linnamäe pais on kultuuriministri 21.12.2016 käskkirjaga nr 180 „Linnamäe hüdroelektrijaama paisu kultuurimälestiseks tunnistamine“ tunnistatud kultuurimälestiseks⁸. Lisaks kultuuriministri 18.12.2020 käskkirja nr 190 „Asulakohtade ja muistsete põllujäänuste kultuurimälestiseks tunnistamine ning ühise kaitsevööndi kehtestamine“ (edaspidi *käskkiri nr 190*) p-ga 4 kehtestati mälestistele ühine kaitsevöönd, kuhu sisse arvati ka Linnamäe paisjärv. Põhjalikumalt on kultuurimälestise teemat käsitletud Natura erandi hindamine aruande⁹ p-s 2.2.2 ning siinkohal üle kordama ei hakata.

3.2. Veeloa muutmisest keeldumise alused

KeÜS § 59 lg 4 järgi vaatab veeloa andja veeloa muutmise taotluse läbi veeloa andmiseks sätestatud korras. VeeS § 192 lg 1 ja KeÜS § 52 lg 1 p 4 alusel keeldub keskkonnaloa andja keskkonnaloa muutmisest, kui kavandatav tegevus ei vasta õigusaktidega sätestatud nõuetele ning VeeS § 192 lg 1 ja KeÜS § 52 lg 1 p 6 kohaselt, kui tegevusega kaasneb keskkonnoaht, mida ei ole võimalik vältida, välja arvatud juhul, kui huvi keskkonnaloa andmiseks on ülekaalukas ja tegevusel puudub mõistlik alternatiiv ning on võetud kasutusele ohu vähendamise meetmed.

VeeS § 279 lg 2 sätestab, et VeeS kuni 2013. aasta 31. detsembrini kehtinud redaktsiooni alusel antud tähtajalise vee erikasutusloa puhul ei või muuta tähtaega, välja arvatud olemasoleva vee erikasutusloa pikendamise korral põhjendatud taotluse alusel kuni uue veeloa andmise otsustamiseni. Seega saab 2013. aasta 31. detsembrini kehtinud redaktsiooni alusel antud tähtajalist vee erikasutusluba pikendada üksnes juhul, kui esitatud on pikendamiseks põhjendatud taotlus ning uue veeloa andmise üle ei ole veel otsustatud. Keskkonnaamet on keeldunud 26.07.2024 korraldusega uue veeloa andmisest. Tallinna Halduskohus on 08.08.2024 määrusega haldusasjas nr 3-24-2250 peatanud EÕK korras 26.07.2024 korralduse kehtivuse kuni haldusasjas nr 3-24-2250 tehtud kohtulahendi jõustumiseni. EÕK korras 26.07.2024 korralduse kehtivuse peatamine ei kohusta Keskkonnaametit olemasolevat veeluba pikendama ega välista olemasoleva veeloa pikendamata jätmist. Seega tuleb Keskkonnaametil hinnata veeloa pikendamise taotluse põhjendatust. Juhul, kui veeloa pikendamise taotlus ei ole põhjendatud, ei ole veeloa pikendamine lubatav.

⁷Veepoliitika raamdirektiiv on arvutivõrgus kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:02000L0060-20141120&from=EN> (06.02.2024).

⁸ Kultuurimälestiste register, registrinumber 30418.

⁹ Natura erandi hindamise aruanne on kinnitatud DHS-s 05.04.2024 nr 1-21/24/6 all ning on arvutivõrgus kättesaadav <https://adr.envir.ee/et/document.html?id=d9ed2cd4-22c5-4d19-8d37-e992ddb5d94e>.

3.3. Veeloa pikendamisest keeldumise põhjendused

KeA keeldus 26.07.2024 korraldusega uue veeloa andmisest ja tunnistas kehtetuks WV olemasoleva veeloa. Kohus on EÕK korras 26.07.2024 korralduse kehtivuse peatanud ning selle tulemusena olemasolev veeluba kehtib. See aga ei välista veeloa pikendamise taotluse menetluses muuhulgas 26.07.2024 korralduse andmise menetluses hinnatud asjaoludele ja tõenditele tuginemist ning samadele järeldustele jõudmist.

Veeloa pikendamise otsustamine on KeA kaalutlusotsus, mille raames arvestab KeA menetluses tähtsust omavaid asjaolusid. HMS § 4 lg 2 kohaselt tuleb kaalutlusõigust teostada kooskõlas volituse piiride, kaalutlusõiguse eesmärgi ning õiguse üldpõhimõtetega, arvestades olulisi asjaolusid ning kaaludes põhjendatud huve. KeA lähtub seejuures HMS §-s 6 sätestatud uurimis põhimõttest, mille kohaselt on kohustatud välja selgitama menetletavas asjas olulise tähendusega asjaolud ja vajaduse korral koguma selleks tõendeid oma algatusel. Seega tuleb KeA-l hinnata asjaolusid ja tõendeid kogumis ning on põhjendatud arvestada muuhulgas 26.07.2024 korralduse andmise menetluses hinnatud asjaolude ja tõenditega. KeA on seisukohal, et veeloa pikendamisest tuleb keelduda järgmistel põhjustel.

3.3.2. Negatiivsest mõjust vee-elupaikadele ja –elustikule, sh Jägala loodusala kaitse-eesmärkidele

3.3.2.1. Paisutamise ja hüdroenergia kasutamise avaldavad negatiivset mõju vee-elupaikadele ja -elustikule. Esmane ebasoodne mõju Natura elupaigatüübile jõed ja ojad (3260) ja vee-elustikule avaldub Jägala jõe tõkestamises ja paisutamises Linnamäe paisul, kuna sellega kaasneb kalastiku vaba liikumise tõkestamine paisust üles- ja allavoolu, u 5 ha suuruse väärtusliku (kärastikulise) jõelise elupaiga uputamine paisjärve alla ja uputatud alale setete kuhjumine ning paisu purunemisest või vee allalaskmisest tulenev settereostuse oht. Paisjärve alla jäävad olulised kudealad, mis tuleks taastada, et saavutada Jägala loodusala kaitse-eesmärgid ja vee-elustiku hea seisund. LKS § 32 lg 2 kohaselt on hoiualal keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

3.3.2.2. Hüdroenergia kasutamine elektritootmiseks avaldab samuti elupaigatüübile jõed ja ojad ja vee-elustikule ebasoodsat mõju. Ebasoodsad mõjud kaasnevad eelkõige hüdroelektrienergia tootmisest tuleneva tsüklilise veekasutusega, mis täiendavalt jõe paisutamisele muudab elupaigatüübi seisundit negatiivses suunas (mõlemad tegurid koos ja eraldi muudavad jõe looduslikku veerežiimi). Linnamäe HEJ-s kasutusel olevate turbiinide töölabad ei ole reguleeritavad ning töötavad tsükliliselt. Turbiinide tööks vajaliku veesurve tagamiseks paisu taha kogutakse vett nii suvisel kui ka talvisel madalveeperioodil ning toimub pidev vooluveekogu loodusliku veerežiimi muutmine. Loodusliku veerežiimi muutmine ja selle käigus veetaseme pidev kõigutamine mõjutab negatiivses suunas vee-elustikku, sh mitmeid Jägala loodusala kaitse-eesmärgiks seatud liike.

HEJ tsükliline töö muudab jõeosa veerežiimi ebastabiilseks, mis põhjustab lõhele sobilike elupaikade ajuti kuivale jäämist. Vooluhulkade kõikumine ohustab otseselt kalu, eriti nende

noorjärke ja kehvema ujumisvõimega liike nagu võldas. Eriti negatiivselt võib see mõjutada nii lõhilaste kui ka jõesilmu kuderännet, kudemist ja marja loodusliku inkubeerimise toimumist. Lõhe noorjärgudel (nagu enamikul teistel kaladel) tuleb regulaarselt vahetada oma elupaiku. Selline pidev elupaikade vahetamine tekitab kaladel pideva stressi, mis sunnib neid lahkuma ja uusi elupaiku otsima. Sellest annab tunnistust lõhe noorjärgude väga väike ja ebaregulaarne esinemine Linnamäe HEJ allavoolu jäävas jõelõigis vaatamata sellele, et sugukalu on jões kudeajal rohkesti.

Linnamäe HEJ tsükliline veekasutus ohustab jõesilmu arvukust (reaalselt võib laskujate arv kõikuda vahemikus 2000-20 000 laskujat aastas), kuna kaldaäärt eelistavate silmuvastsete elupaigad võivad ajuti kuivale jääda ning seetõttu ka vastsed hukkuda (vastset peavad elama jões vähemalt 3–4 aastat, nad elavad jões muda- ja liivasetetesse kaevunult ning ei suuda kuigi hästi oma elupaiku vahetada).

Täiendav negatiivne mõju avaldub noorjärgude laskumisel läbi turbiinide, kuna sellega kaasneb suur suremus.

3.3.2.3. Paisutamise ja hüdroenergia kasutamisega kaasnevad negatiivsed muutused jõe ökosüsteemis, eelkõige halvenevad jõe hüdro-morfoloogilised näitajad (vooluhulgad, voolurežiim, gaasirežiim) ning seeläbi kogu jõe elustik ja elupaik mõjutatavas osas.

3.3.2.4. Vohavat neeruhaigust põhjustava parasiidi *Tetracapsuloides bryosalmonae* leviku ja mõju uuring¹⁰ Eesti lõhilastel tõestas, et enamik uuritud paise põhjustasid suvekuudel olulist veetemperatuuri tõusu allavoolu jäävates jõelõikudes, mis muudavad vastavad jõelõigud lõhilastele ebasobivaks. Lisaks üldisele veetemperatuuri tõusule on Eesti lõhilased ja eriti forelli asurkonnad *T. bryosalmonae* poolt põhjustatud vohandilise neeruhaiguse tõttu ohustatud ning käesolev uuring näitab paisude ja vohandilise neeruhaiguse vahelist väga tugevat seost. Sisuliselt toimivad paisud allavoolu jäävatel jõelõikudel oluliste haiguskollete tekitajatena. Koos kliimamuutustega süveneb tulevikus paisude ning tugevalt muudetud jõeosade poolt põhjustatud keskkonnahäiringute mõju ning vohandilise neeruhaiguse ägenemise tõttu on oodata lõhilaste noorjärgude suremuse tõusu. Juhul kui jões on tõestatud *T. bryosalmonae* esinemine, siis pole olemasolevate teadmiste põhjal võimalik parasiidist vabaneda.

3.3.2.5. Jägala loodusalal pole kaitse-eesmärgid, sh kalastiku hea seisund saavutatavad, kui praegune paisutus säilib ning kalade rändetee Linnamäe paisust üles- ja allavoolu kogu Natura ala ulatuses ei õnnestu efektiivselt avada. Samuti tuleb lõpetada Linnamäe HEJ juures vooluhulkade reguleerimine.

3.3.2.6. Kalapääsu ehitamine antud juhul probleemi aga ei lahenda, kuna oluline osa 5 ha lõhilastele sobivatest koelmualadest jääb praeguse paisjärve alla. Selleks, et kude õnnestuks ja järelkasv ellu jääks, on lõhilastele vajalik kruusane, kärestikuline jõepõhi ning voolav ja hapnikurikas vesi ka kuumadel suvekuudel. Teadaolevalt ei ole hüdroenergia kasutamisel elektrienergia tootmiseks ja paisutamiseks Linnamäe paisul lahendusi, mis tagaksid üheaegselt

¹⁰ "Vohavat neeruhaigust põhjustava parasiidi *Tetracapsuloides bryosalmonae* leviku ja mõju uuring Eesti lõhilastel" Projekti T220023VLVI lõpparuanne, Eesti Maaülikool Veterinaarmeditsiini- ja loomakasvatuse instituut Vesiviljeluse õppetool, Magnus Lauringson ja Anti Vasemägi (Tartu 2023). Arvutivõrgus kättesaadav - https://www.agri.ee/sites/default/files/documents/2024-02/uuring-2023-parasiidid-l%C3%B5hilastel_0.pdf

nii paisutamise, hüdroenergia kasutamise ja kalade rändetee efektiivse avamise, seega tõhusad leevendavad meetmed puuduvad¹¹ (Natura tagantjärele hindamise aruanne ptk 4.1.).

3.3.3. Märkimisväärselt ajas kumuleeruvast negatiivsest mõjust

3.3.3.1. Linnamäe HEJ tegevuse jätkamisega kaasnevad looduskeskkonnale, sealjuures Jägala loodusala kaitse-eesmärkidele kumulatiivsed negatiivsed mõjud. Paisutamise ja hüdroenergia kasutamise elektrienergia tootmiseks kaasneb märkimisväärne ajas kumuleeruv negatiivne mõju looduskeskkonnale: mida pikemalt on jõgi paisuga tõkestatud ning vee erikasutus jätkub, seda nõrgemaks jäävad siirdekalade (lõhe ja jõesilm) ja teiste kaitsealuste liikide (võldas, paksukojaline jõekarp) populatsioonid, sest mida väiksem on isendite arvukus, seda väiksem on geneetiline mitmekesisus ning iga muu negatiivne tegur on suurema mõjuga populatsioonile. Samuti ei ole kaitse-eesmärgiks olevatel liikidel võimalik kasutada paisjärvealust elupaika (5 ha) ning eeskätt siirdelise eluviisiga liikidel nagu kaitse-eesmärgiks olevad lõhe ja jõesilm ei ole võimalik kasutada paisust ülesvoolu jäävaid elupaiku (96% elupaikadest) seni, kuni paisutus ja rändetõke pole likvideeritud.

3.3.3.2. Paisutamine omab kumuleeruvat negatiivset mõju lisaks rändetõkkeks olemise näol ka jõelisele elupaigale setete kogunemise ja paisjärve temperatuuri tõusu kaudu. Paisjärvealused kärestikud on mattunud setete alla ja settereostuse oht paisust allavoolu jäävatele kärestikele on suur. Temperatuuri tõus muudab elupaikade kvaliteedi halvemaks jahedalembestele kalaliikidele (nt lõhelistele). Paisjärve säilimisega on nt lõhe taastootmine Jägala jões 0-lähedane (potentsiaal seejuures on vähemalt 8500-12 600 laskujat aastas – seega iga aasta, mille võrra jõelise elupaiga taastumine edasi lükkub, tekitab ajas suurenevat kahju kaitse-eesmärgiks oleva lõhe arvukusele), kuna kättesaamatud või uputatud on 96% elupaikadest.

3.3.3.3. Linnamäe HEJ-s toodetakse hüdroenergiast elektrienergiat kolme Waterpump WP OY mittereguleeritava propellertüüpi turbiin-generaatoriga, mille võimsused on vastavalt 341 kW, 384 kW ja 427 kW (summaarne võimsus 1152 kW). Vee vooluhulk võimsuse 341 kW juures on 4,0 m³/s, 384 kW juures 4,5 m³/s ja 427 kW juures 5,0 m³/s. Kõik turbiinid töötavad vooluhulgal 4-5 m³/s ja turbiinide töörohk on 10 m.

3.3.3.4. LKS § 51 lg 1 kohaselt on lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogul keelatud olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, samuti uute paisude rajamine ning veekogu loodusliku sängi ja veerežiimi muutmine. LKS § 51 lg 1¹ sätestab erisuse, mille alusel on LKS § 51 lg-s 1 nimetatud veekogul või selle lõigul loodusliku sängi, veerežiimi ning veetaseme muutmine paisude rekonstrueerimisel lubatud üksnes juhul, kui sellega parandatakse kalade kudemisvõimalusi. Võttes arvesse, et Linnamäe HEJ-s kasutusel olevate turbiinide töölabad ei ole reguleeritavad, toimub turbiinide tööks vajaliku veesurve tagamiseks paisu taha vee kogumine nii suvisel kui ka talvisel madalveeperioodil. Linnamäe HEJ-s kasutusel olev tehnika ei ole võimeline elektrit tootma madalamatel vooluhulkadel kui 4,0 m³/s. Seega toimub pidev loodusliku veerežiimi muutmine vooluhulkadel, mis jäävad vahemikku 1,34 m³/s kuni 4,0 m³/s. Vooluveekogu veerežiimi pidev muutmine vee kogumise tagajärjel on tõsine oht looduskeskkonnale vajaliku normaalse ökoloogilise tasakaalu saavutamisel ja säilitamisel. Vooluhulkade kõikumine ohustab otseselt kalu, eriti nende noorjärke. Eriti negatiivselt võib see mõjutada lõheliste kui ka jõesilmu

¹¹ Jägala jõel Linnamäe paisul jõe paisutamine ja hüdroenergiast elektritootmine Loodusdirektiivi art 6 lg 3 nõuetele vastav tagantjärele hindamine Natura erandi etapp. Aruanne kättesaadav KeA DHS-s 5.4.2024 nr 1-21/24/6

kuderännet ja kudemist ja marja loodusliku inkubeerimise toimumist. Kogu jõeelustikule soodsate elutingimuste kindlustamiseks on oluline tagada ja säilitada jõe looduslik (looduslähedane) hüdroloogiline režiim. Kui kogutakse vett eesmärgiga kasutada hüdroenergiat elektri tootmiseks, siis sellega muudetakse looduslikku hüdroloogilist režiimi ja tuleb eeldada keskkonnamõju, mis kaasneb veetaseme ja vooluhulga muutmisega Jägala jões ning mõju seeläbi vee-elustikul. Seega ei vasta tegevus õigusaktiga sätestatud nõuetele KeÜS § 52 lg 1 p 4 tähenduses ning KeA keeldub olemasoleva veeloa pikendamisest mh KeÜS § 52 lg 1 p 4 alusel koostoimes KeÜS § 59 lg-ga 4 ja VeeS § 192 lg-ga 1.

3.3.4. Natura 2000 võrgustiku alast

3.3.4.1. Paisutamise ja hüdroenergia kasutamise jätkamine kahjustab Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärke ja Natura 2000 võrgustiku terviklikkust ning ebasoodsat mõju ei ole võimalik leevendada. KeA on analüüsinud Natura erandi kohaldamist Natura erandi hindamise aruandes¹² ning on jõudnud järeldusele, et kuna Natura erandi rakendamise kõik kolm eeldust ei ole täidetud, sest puuduvad hüvitusmeetmed, ei ole võimalik erandit rakendada.

3.3.4.2. Riigikohtu Halduskolleegium on otsuses kohtuasjas nr 3-17-1739 välja toonud, et kui tegevus toob hoolimata leevendavatest meetmetest kaasa Natura ala kaitse-eesmärgi olulise kahjustamise, võib pädev asutus seda erandina loodusdirektiivi art 6 lg-st 2 lubada analoogiliselt sama artikli lg-s 4 ette nähtud menetlusega, kui selles sättes kehtestatud tingimused on sisuliselt täidetud, mh viiakse läbi art 6 lg 3 nõuetele vastav asjakohane hindamine ja võetakse asendusmeetmed (RKHKo 3-21-150 p 32).

3.3.4.3. Tegevuse elluviimine hoolimata ebasoodsast mõjust Natura 2000 võrgustiku alale on loodusdirektiivi art 6 lg 4 kohaselt võimalik üksnes siis, kui on samaaegselt täidetud nimetatud sätte kõik kolm eeldust:

- a) puuduvad alternatiivsed lahendused,
- b) ülekaalukad avaliku huviga seotud põhjused on nõuetekohaselt põhjendatud ja
- c) kui Natura 2000 võrgustiku ala üldise sidususe kaitsmiseks on vastu võetud sobivad asendusmeetmed.

3.3.4.4. Neid kõiki eeldusi on analüüsitud Natura erandi hindamise aruandes. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 03.06.2022 korraldusele nr 163 „Nõusolek tegevusloa andmiseks Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamiseks ja Linnamäe HEJ-s hüdroenergia kasutamiseks elektrienergia tootmisel“ (edaspidi *Vabariigi Valitsuse korraldus nr 163*) on leitud, et tegevusele puuduvad alternatiivsed lahendused ning tegevus on vajalik avalikkuse jaoks esmatähtsatel ja erakordselt tungivatel põhjustel. Seega on Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 163 KeA-le siduvalt tuvastatud Natura erandi tegemise kaks eeldust kolmest. Samuti on Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 163 leitud, et tegevusloa andmise otsuse teeb ja loa tingimused, sealhulgas hüvitusmeetmete rakendamise kohustuse seab KeA.

Seetõttu analüüsib KeA järgnevalt sobivate asendusmeetmete olemasolu ja rakendamist tuginedes seejuures Natura erandi hindamise aruandele. KeA selgitab, et hüvitusmeetmete

¹² Jägala jões Linnamäe paisul jõe paisutamine ja hüdroenergiast elektritootmine Loodusdirektiivi art 6 lg 3 nõuetele vastav tagantjärele hindamine Natura erandi etapp Kättesaadav KeA DHS-s 5.4.2024 nr 1-21/24/6

rakendamise võimalikkust ei hakata käesolevas korralduses täies mahus kordama, kuid põhijäreldused tuuakse ära alljärgnevalt.

3.3.4.5. Vabariigi Valitsuse korralduse nr 163 resolutsiooniga on kehtestatud, et tegevus on alternatiivsete lahenduste puudumisel vajalik avalikkuse jaoks esmatähtsatel ja erakordselt tungivatel põhjustel. Kehtiva haldusakti resolutiivosa on kohustuslik igapäevasele, sealhulgas haldus- ja riigiorganitele (HMS § 60 lg 2). Vabariigi Valitsus on põhjendanud alternatiivide puudumist korralduse nr 163 p-s 4 "Alternatiivid", mille kohaselt puuduvad alternatiivid mh seetõttu, et loa taotleja eesmärk ei seisne elektri tootmises mistahes asukohas ja mistahes tehnoloogiaga, vaid tootmise jätkamises just nimelt ajaloolises Linnamäe hüdroelektrijaamas. Samuti ei ole Linnamäe paisu võimalik asendada mõnes teises asukohas mõne muu ehitisega, sest teist sellist ehitist Kultuuriministeeriumi järelduste kohaselt Eestis ei leidu. Vabariigi Valitsus on põhjendanud ülekaalukat avalikku huvi korralduses nr 163 p-s 6 "Kokkuvõte", kus märgib, et avalikkuse jaoks esmatähtsad ja erakordselt tungivad põhjused seisnevad kultuurimälestiseks tunnistatud Linnamäe paisu pikaajalise ja tervikliku säilimise tagamises ning seda ümbritseva arheoloogiapärandi ja kultuurmaastiku säilitamises, mis on pika ajalooväljal välja kujunenud ja on tähenduslik nii kaasajas kui ka väärtuslik tulevastele põlvedele säilitamiseks; Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamise ja Linnamäe hüdroelektrijaamas hüdroenergia kasutamise võimaldamine elektrienergia tootmiseks on eeldus, mis tagab kultuuriväärtusliku ehitise ja keskkonna säilimise olemasoleval kujul.

3.3.4.6. Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 163 jäeti hüvitusmeetmete leidmine Keskkonnaameti ülesandeks. Asendus- ehk hüvitusmeetmete eesmärgiks on korvata tegevuse negatiivset mõju, pakkudes seeläbi kompensatsiooni, mis oleks vastavuses asjaomasele liigile või elupaigale tekitatud kahjudega¹³. Seega on hüvitusmeetmete eesmärgiks tagada mitmesuguste loodushoiu meetmetega Natura 2000 võrgustiku terviklikkus. Meetmed peavad olema tekkiva kahju suhtes proportsionaalsed ja looduses rakendatavad. Euroopa Komisjoni 28.09.2021 teatise C(2021)6931 final alusel peavad kavandatavad asendusmeetmed (hüvitusmeetmed) Natura 2000 võrgustiku üldise sidususe tagamiseks: a) olema suunatud negatiivselt mõjutatud elupaikadele ja liikidele võrreldavates proportsioonides ning b) täitma algse ala valikut õigustanutega võrreldavaid funktsioone, eelkõige seoses asjakohase geograafilise jaotumisega.

3.3.4.7. Hüvitamisaladeks saab määrata alasid, kus on hüvitatavad väärtused olemas samas mahus ja kvaliteedis. Hüvitusmeetmete puhul on tähtis, et nad oleksid ökoloogiliselt funktsionaalsed ehk ökoloogiliselt toimivad. Keskkonnaameti poolt koostatud Natura erandi hindamise aruanne jõudis järeldusele, et Jägala loodusala kaitseväärtusi ei ole võimalik samas või suuremas mahus kompenseerida. Natura erandi hindamise käigus analüüsiti läbi kõik võimalikud Jägala loodusala sarnaste Eesti jõeliste elupaikade asukohad ning jõuti järeldusele, et summeerides sobilikud Eesti jõed ja nende lõigud, ei suudeta nendega paraku ikkagi saavutada Jägala loodusala seatud kaitse-eesmärke. Tänapäevased Natura alad hõlmavad kõige väärtuslikumat osa Eestis esinevatest elupaikadest, sh elupaigast jõed ja ojad, kus

¹³ Looduskaitse seadus § 70¹; Natura 2000 alade kaitsekorraldus Elupaikade direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 sätteid, arvutivõrgus: (2019/C 33/01) Natura 2000 alade kaitsekorraldus — Elupaikade direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 sätteid (europa.eu)

eesmärgiks seatud liikide elupaikadest on esindatud lõhe, jõesilmu, võldase ja paksukojalise jõekarbi elupaigad. Seetõttu on Jägala loodusala kaitseväärtustega samas mahus uute kaitsealade loomise võimalused piiratud.

3.3.4.8. Sarnase kaitseväärtusega jõelõike, mis ei ole Natura 2000 kaitse all, leidub Vasalemma ja Pirita ning potentsiaalselt (teadmata, millise ajalise perspektiiviga) Purtse jões, väiksemas ulatuses (samamoodi puuduvad Jägalale iseloomulikud lõhe elupaigad ja teadmata on jõe sobivus jõesilmu elupaigana) ka Kasari jõestik. Samas ei ole ulatus piisav kas jõe ja/või liikide asurkondade ja elupaikade seisundi või jõe avalduva negatiivse inimõhu (veehaare, HEJ, paisud) tõttu. Teoreetiliselt on ka Narva jõel lõik Narva jõe alamjooksu hoiualast (Struuga loodusala) ülesvoolu, mille võrra võiks loodusala suurendada, ent endine parim lõhede kudeala – Narva jõe kanjon – jäeti HEJ rajamisega kuivaks. Kuna HEJ kuulub Venemaale, ei ole seni suudetud riikide vahel kokkuleppele jõuda veekasutuses kanjonis kudealade taastamiseks (Natura erandi hindamise aruanne lk 53 p 3.3.3.2.). Lõhe elupaikade inventeerimine Jägala ja Jõelähtme jõgede alamjooksudel näitas, et jõelistes osades on lõhele sobilikke sigimis- ja noorjarkude kasvualasid kokku u 2,2 ha (sellest 0,3 ha allpool Linnamäe paisu). Linnamäe paisjärve likvideerimise korral lisanduks sellele veel 5 ha hea kvaliteediga sigimis- ja kasvuala. Samas kui paisutust ei likvideerita ja efektiivset juurdepääsu ei tagata paisust ülesvoolu, jääb kättesaamatuks lisaks paisjärvealustele elupaikadele ka paisjärve ja jõe vahelisel alal olevad elupaigad - kokku 7,6 ha nii lõhe kui ka jõesilmu elupaikadest. Potentsiaal lõhe elupaikade taastumisel oleks 8500-12600 laskujat aastas, jõesilmu potentsiaal suureneks vähemalt kaks korda võrreldes olemasoleva seisuga. Võldase ja paksukojalise jõekarbi rikutud elupaikade pindala on kokku 7,2 ha. Kui jätkatakse hüdroenergia kasutamist elektri tootmiseks ja paisjärve ei likvideerita, jäävad elupaigatüübi jõed ja ojad kaitse-eesmärgid täitmata 16 ha ulatuses (Natura erandi hindamise aruanne lk 51 p 3.3.2.1.).

3.3.4.9. Natura erandi hindamise aruandes hinnati asendusaladena:

Vasalemma loodusala suurendamine jõelõigul kuni Munalaskme oja suudmeni (20,25 km suudmest) on võimalik täiendavalt kaitse alla võtta 1,9 ha karestikke, mis on elupaigaks lõhele, jõesilmule, võldasele ja paksukojalisele jõekarbile, ning lõigult võiks igal aastal merre laskuda kuni 1900 lõhe noorkala (Natura erandi hindamise aruanne lk 53-54). Lõigul on laialt levinud ka võldas ja jõesilm, ent paksukojalise jõekarbi esinemine lõigul ei ole teada. Vasalemma jõe seisund on Lääne-Eesti veemajanduskava 2022-2027 kohaselt keskine¹⁴. Sellega ei kompenseeri tervikuna Jägala loodusala kaitse-eesmärke.

3.3.4.10. Pirita loodusala suurendamine jõelõigul Pirita loodusala ülemisest piirist kuni Vaskjala paisuni (24,7 km kaugusel merest) leidub 2,9 ha karestikke. Lõigul esineb lõhe, võldas ja jõesilm. Elupaigaline kvaliteet selles piirkonnas on siiski enamasti kasin, sest paljudel karestikel moodustab jõe põhja lauseline paekivipaljand, mis lõhele ja jõesilmule kudemiseks ei sobi (Natura erandi hindamise aruanne lk 56). Ohutegur Pirita jõe loodusala (sealhulgas ka pakutud uue lõigu) seisundile on võimalik vee liigvähendamine AS Tallinna Veele kuuluvas Vaskjala hüdroosõlmes. Selline ajutine vee liigvähendamine on igal juhul probleemiks vahetult paisust allavoolu asuvates piirkondades kuni lõikudeni, kus väiksemad sissevoolud vee liigvähendamist osaliselt kompenseerivad. Sellise tegevuse korral ei ole antud jõelõik hüvitusalana kasutatav. Tallinna linna joogiveega varustamine on esmatähtis avalik huvi, seega

¹⁴ Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022-2027, arvutivõrgus kättesaadav
<https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2022-10/L%C3%A4%C3%A4ne-Eesti%20vesikonna%20veemajanduskava%202022-2027.pdf>

ei ole perspektiivne ka looduslähedase veerežiimi taastamine (Natura erandi hindamise aruanne lk 56 p 3.3.3.2).

3.3.4.11. Purtse jõe alamjooksu suudmest kuni Sillaoru paisuni kaitse alla võtmine. Kuigi Purtse jõe potentsiaal 12 757 laskujat aastas on suurem kui teoreetiline Jägala loodusala laskujate vahemik 8500-12600 ja Sillaoru paisust allavoolu on Purtse jões 7,9 ha kärestikke ning selle kvaliteet lõhe taastootmisalana on väga hea, tuleb arvestada Purtse jõe praegust seisundit. Võimalik, et Purtse jõgi on kunagi tulevikus jääkreostusest piisavalt taastunud, et vastaks vajaliku kvaliteediga elupaigatüübile jõed ja ojad, kuid praegusel hetkel on veekogu seisund jätkuvalt halb¹⁵, sh vee-elustik ei ole täielikult taastunud. Teadmata on ka ajaperspektiiv, millal jõgi võiks taastuda kvaliteedis, mis vastaks Natura alale (elupaigatüübi jõed ja ojad kirjeldus on toodud Jägala jõe kaitsekorralduskava ptk-s 2.2.1). 2023. a lõhe ja meriforelli seirearuande kohaselt lõhe arvukus Purtse jões kõigub (joonis 1). Arvestuslik laskujate arv esimesest paisust (Sillaoru) allavoolu on järgnevad: 2020. a - 3600 laskujat (28,1% potentsiaalsest), 2021. a - 2600 laskujat (20,3% potentsiaalsest), 2022. a - 4800 laskujat (37,2% potentsiaalsest), 2023. a - 1600 laskujat (12,5% potentsiaalsest) ja 2024. a - 1700 laskujat (13,3% potentsiaalsest)¹⁶. Seega on laskujate arvukus väga madal ja ei ole ligilähedanegi potentsiaalsele. Paksukojaline jõekarp on Purtse jõest hävinud ja selle põhjuseks on suure tõenäosusega veereostus¹⁷. CleanEst projekti raames teostatud vee-elustiku seire andmetel ei ole taastunud ka jõesilmu ja võldase asurkonnad Sillaoru paisust allavoolu jäävas lõigus¹⁸. Nagu selgitatud eelnevalt, siis sobib asendusmeetmeks selline ala, mis oleks ökoloogiliselt funktsionaalne ehk ökoloogiliselt toimiv. Seega ei saa Purtse jõge antud olukorras sobiliku hüvitamisalana käsitleda (Natura erandi hindamise aruanne lk 57-59). Teadmata on ka, kas ja millal jõgi sellisesse seisu jõuab. Veekogu seisund on jätkuvalt halb, vee-elustik ei ole taastunud võimalikul hüvitusmeetme alal allavoolu Sillaoru paisu. Lisaks omab Purtse jõel asuv Sillaoru HEJ negatiivset mõju allavoolu jäävale jõeosale, kuna elektritootmine toimub tavapäraselt tsüklilisena. Paisu (kalapääsu) ja HEJ väljavoolukanali vaheline looduslik jõelõik (u 800 m) on vee HEJ-sse juhtimise tõttu veevaene ning ei täida oma funktsiooni. Sellest tulenevalt on Natura ala moodustamisel Purtse jõele oluline ning vältimatu Sillaoru HEJ mõjude leevendamine. Purtse jõe valimine Natura ala asendusalaaks oleks sisuliselt selline juhtum, kus Linnamäe HEJ tootmise säilitamisel tekitatakse olulised vastuolud teisel HEJ-l (Natura erandi hindamise aruanne lk 58 p 3.3.3.2).

3.3.4.12. Kasari jõestikus olevate loodusalade suurendamine. Kasari jõestikus on väärtuslikumad elupaigatüüpi jõed ja ojad (3260), võldase ja paksukojalise jõekarbi elupaigad, juba kaitse alla võetud (Sulu, Pilkuse, Paeküla, Kohatu ja Käntu-Kastja loodusala). Lõhe elupaigad jões puuduvad ning jõesilmu elupaikade osas puudub piisav info. Kasari jõestikus (Lääne-Eesti vesikond) uute alade kaitse alla võtmine oleks vastuolus ka Natura võrgustiku geograafilise esindatuse ja sidususe säilitamise põhimõttega (Natura erandi hindamise aruanne

¹⁵ Ida-Eesti veemajanduskava 2022-2027, viimane koondseisund 2022. a on jätkuvalt halb (Andmed & kaart | Keskkonnaportaal)

¹⁶ EESTI KALANDUSSEKTORI RIIKLIKU TÖÖKAVA TÄITMINE 2022.- 2024. AASTAL (riigihange viitenumbri 240365). Töövõtulepingu nr 4-1/22/14 lõpparuanne 2023 aasta kohta. Arvutivõrgus: Kalanduse riiklik andmekogumise programm (AKP) | Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (agri.ee)

¹⁷ Paksukojalise jõekarbi kaitse tegevuskava KINNITATUD KeA peadirektori 19.09.2017 käskkirjaga nr 1-1/17/327 Arvutivõrgus: Paksukojalise jõekarbi kaitse tegevuskava (keskkonnainfo.ee)

¹⁸ Projekti CleanEST raames uuritud Viru alamvesikonna vooluveekogude kalastiku seisund 2023. aastal – Purtse ja Kohtla jõgi, Tartu 2024, lk 15: arvutivõrgus kättesaadav

<https://kese.envir.ee/kese/downloadReportFile.action?fileUid=35744289&monitoringWorkUid=33559812>

lk 60). Tegemist ei ole Jägala jõe sarnase jõega, sh ei ole see sarnase vee-elustikuga (ei ole elupaigaks lõhele) ning ei asu Põhja-Eestis.

3.3.4.13. KeA toob välja, et paksukojalisel jõekarbil on Põhja-Eesti jõgedes piiratud leviala, seda liiki esineb ainult jõgede alamjooksudel. Kokkuvõtvalt on KeA läbi analüüsinud kõik teadaolevad Eesti Jägala jõega sarnaste jõeliste elupaikadega jõed ja jõelõigud, mis võiksid eelduste kohaselt sobida hüvitusalaadeks ning jõudnud järeldusele, et isegi summeerides võimalikud Eesti jõed ja/või nende lõigud, ei ole nende ulatus ja seisund piisavad, et sellega tagada Jägala jõe loodusala kaitseväärtuste samas või suuremas mahu kompenseerimist. Purtse jõe puhul on teadmata, kas ja mis ajal jõgi reostusest piisavalt taastub, et vee- ja elupaikade kvaliteet paraneks ning jõgi vastaks Natura alale. Ka esinevad osadel aladel (Pirita ja Purtse) majandustegevusest tingitud probleeme seoses veerežiimi muutmisega, mille lahendamine on perspektiivitu ja tekitaksid olulist kahju alal täna tegutsevatele ettevõtetele.

3.3.4.14. Kokkuvõttes on Natura 2000 alal rikutud 16 ha ehk 100% elupaigatüüpi jõed ja ojad, 7,6 ha ehk 100% lõhe ja jõesilmu elupaiku, 7,2 ha ehk 95% võldase ja paksukojalise jõekarbi elupaiku. Mõju on oluline ja pikaajaline ning seda leevendada ei ole võimalik. Ainuüksi Jägala jõe alamjooksu potentsiaalne kalanduslik väärtus on 256 300 € aastas praeguse 47 000 € asemel (kahju 3 aasta jooksul üle 600 000 €). Jägala loodusala hüvitusmeetmete (nt uute Natura alade moodustamine, selleks Vaskjala hüdrosoolmele alternatiivsete lahenduste otsimine ja väljaehitamine jmt) ühekordne maksumus (kui neid oleks reaalselt võimalik rakendada) võib hinnanguliselt küündida üle 5 mln € (lisaks perioodiliselt rakendatavate hüvitusmeetmete nagu tulemuslikkuse seire jmt maksumus). Seega on WV tegevusega kaasnevad kahjud looduskeskonnale oluliselt suuremad kui elektritootmisest saadav kasu.

3.3.5. Keskkonnaohust

3.3.5.1. KeÜS § 52 lg 1 p 6 kohaselt veeloast tuleb keelduda, kui tegevusega kaasneb keskkonnaohu, mida ei ole võimalik vältida, välja arvatud juhul, kui huvi keskkonnaloa andmiseks on ülekaalukas ja tegevusel puudub mõistlik alternatiiv ning on võetud kasutusele ohu vähendamise meetmed. KeÜS § 5 kohaselt on keskkonnaohu olulise keskkonnahäiringu tekkimise piisav tõenäosus. KeÜS-i kommentaarides¹⁹ on välja toodud, et mõistes “keskkonnaohu” sisaldub kaks elementi: ebasoodsa tagajärje piisav tõenäosus ja selle olulisus. Keskkonnaohuna tähistatakse seega olukorda, kus esinevad need kaks tingimust korraga ning kus esineb piisav tõenäosus, et saabub oluline keskkonnahäiring (KeÜS-i kommentaaride § 5 kohta, p 2). Keskkonnahäiring on KeÜS § 3 lg 1 kohaselt inimtegevusega kaasnev vahetu või kaudne ebasoodne mõju keskkonnale, sealhulgas keskkonna kaudu toimiv mõju inimese tervisele, heaolule või varale või kultuuripärandile. KeÜS § 3 lg 2 p 5 kohaselt eeldatakse olulise keskkonnahäiringu tekkimist olulise ebasoodsa mõju avaldumisel Natura 2000 võrgustiku alale. KeÜS § 3 lg 2 p 3 kohaselt eeldatakse olulise keskkonnahäiringu tekkimist keskkonnakahju põhjustamisel. Keskkonnaohu tuleb vältimispõhimõttest lähtuvalt vältida (KeÜS § 10 ls 1). Keskkonnaohu või keskkonnahäiringut tuleb taluda, kui tegevus on vajalik ülekaaluka huvi tõttu, puudub mõistlik alternatiiv ja keskkonnaohu või olulise keskkonnahäiringu vähendamiseks on võetud vajalikud meetmed (KeÜS § 10 ls 2).

3.3.5.2. Vee erikasutus ohustab otseselt keskkonda, kui see ei võimalda saavutada alal kehtivaid kaitse-eesmärke, mis on määratud LKS-i alusel ja täpsustatud

¹⁹ Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse kommentaarid § 5 “Keskkonnaohu” p 2 (2015) Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.k6k.ee/keskkonnaseadustik/1-ptk/2-jagu/pg-5> (20.06.2024)

kaitsekorralduskavaga²⁰. WV tegevus Linnamäe paisul ei võimalda saavutada määrusega nr 144 määratud ja Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskavaga täpsustatud kaitse-eesmärke. Tegevusel on oluline negatiivne mõju Natura kaitse-eesmärkidele²¹. Jägala loodusala Natura 2000 võrgustikku kuuluva Jägala jõe hoiuala kaitse-eesmärkide ja terviklikkuse kahjustamise ulatus on toodud Natura tagantjärele hindamise aruande²² ptk-des 2 ja 3.

KeÜS § 10 ls 1 kohaselt tuleb keskkonnaohtu vältida. Keskkonnaohtu tuleb KeÜS § 10 ls 2 tähenduses taluda, kui täidetud on 3 eeldust: tegevus on vajalik ülekaaluka huvi tõttu; 2) puudub mõistlik alternatiiv; 3) keskkonnaohtu või olulise keskkonnahäiringu vähendamiseks on võetud vajalikud meetmed. KeA leiab, et WV tegevuse olulist mõju Natura kaitse-eesmärkidele ei ole võimalik leevendada (korralduse p 3.3.2.6.) ning puuduvad ka hüvitusmeetmed (korralduse p 3.3.4.) Natura erandi hindamise kontekstis. Seega on täitmata juba üks talumiskohustuse eeldustest, mistõttu KeA teisi eeldusi ei käsitlenud. Järelikult ei ole tegemist keskkonnaohuga, mida tuleks KeÜS § 10 ls 2 tähenduses taluda, vaid hoopis keskkonnaohuga, mida tuleb vältida. KeA hinnangul aga ei ole võimalik keskkonnaohtu vältida leevendavate meetmete (korralduse p 3.3.2.6.) ja Natura erandi hindamise kontekstis hüvitusmeetmete (korralduse p 3.3.4.) puudumise tõttu. Seetõttu keeldub KeA olemasoleva veeloa pikendamisest mh KeÜS § 52 lg 1 p 6 alusel koostoimes KeÜS § 59 lg-ga 4 ja VeeS § 192 lg-ga 1.

3.3.6. Keskkonnaloa tingimuste muutmine

3.3.6.1. Olemasoleva veeloa andmise hetkel kehtinud VeeS redaktsiooni § 9 lg 1 ja keskkonnaministri 26.03.2002 määruse nr 18 "Vee erikasutusloa ja ajutise vee erikasutusloa andmise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise kord, loa taotlemiseks vajalike materjalide loetelu ja loa vormid" § 17 lg 2 kohaselt anti vee erikasutusloa üldjuhul kuni viieks aastaks. Olemasolev veeluba on antud 15.01.2008 algse kehtivusaja lõpuga 15.01.2013 ning seejärel korduvalt pikendatud, kuid loa tingimused on siiani muutmata ja ajakohastamata, välja arvatud veetaseme alandamise nõuded. Veeloa andmine (sh ka muutmise) peab olema kooskõlas kehtivate õigusaktidega. Allpool on välja toodud nõuded, mis tulenevad seadusest ja millest tulenevad tingimused peaks olema loaga kehtestatud:

- Vee kogumine ja tsükliline kasutamine on keelatud (LKS § 51 lg 1).
- Esitada eksperthinnang olemasoleva settekoguse ja -mahu kohta paisjärves ning paisjärvest sette eemaldamise vajaduse osas (määrus nr 54²³ § 4 lg 1 p 3).
- Tagada kalade läbipääs (VeeS § 174 lg 3).
- Kasutusele võtta paisu ülevaatusleht, mida võib pidada ka elektroonilisel kujul ning mis peab sisaldama regulaarselt uuendatavat teavet paisu tehnilise seisukorra kohta ning teavet paisul tehtud ehitus- ja hooldustööde kohta (määrus nr 54 § 3 p 2).

²⁰ Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskava 2022-2026 on kinnitatud Keskkonnaameti 22.04.2022 korraldusega nr 1-3/22/163 arvutivõrgus kättesaadav <https://infoleht.keskkonnainfo.ee/getdok/154904256> (26.06.2024).

²¹ Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ lisa 1 p-i 2 alap-s 56. Samuti on Natura 2000 ala kaitse eesmärgid loetletud Natura standard andmevormil ([N2K EE0010150 dataforms \(europa.eu\)](https://n2k.ee0010150/dataforms/europa.eu)) ja täpsustatud Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskavas 2022-2026.

²² Jägala jõel Linnamäe paisul jõe paisutamine ja hüdroenergiast elektritootmine Loodusdirektiivi art 6 lg 3 nõuetele vastav tagantjärele hindamine Natura asjakohane hindamine. Kättesaadav KeA DHS-s 5.4.2024 nr 1-21/24/5

²³ Keskkonnaministri 09.10.2019 määrus nr 54 "Veekogu paisutamise, paisu likvideerimise ja veetaseme alandamise täpsustatud nõuded ning ökoloogilise miinimumvooluhulga määramise metoodika"

- Paisutamist tuleb korraldada viisil, mis tagab keskkonnalooga määratud paisutustasemed ja ökoloogilise miinimumvooluhulga säilitamise vesiehitisest allavoolu looduslikus voolusängis (määrus nr 54 § 2 lg 1).
- LKS § 51 lg 2 alusel kinnitatud nimistus märgitud lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigaks olevatel veekogudel või nende lõikudel asuvatel paisudel tuleb ajavahemikul 20. aprillist kuni 10. juunini kalade turbiinidesse või vajadusel muudesse ehitistesse sattumise vältimiseks kasutada võret, mille avade laius ei ületa 12 mm, või võrkvõret, mille võrgusilma ava külje pikkus ei ületa 15 mm, või tagada kalade möödapääs turbiinidest või muudest ehitistest muu samaväärse meetmega. Muu samaväärne meede ja meetme tingimused ning võre kasutamise vajadus ning võre avalaius või võrkvõre külje pikkus muudes ehitistes määratakse veeloas (määrus nr 54 § 5 lg 3).

3.3.6.2. KeA on kaalunud, kas on võimalik loa tingimusi ajakohastada ja luba pikendada. KeA on jõudnud järeldusele, et luba ei saa pikendada, kuna leevendusmeetmeid Natura ala kahjustamise vältimiseks pole võimalik rakendada, sest häid ja efektiivseid leevendavaid meetmeid taotletava tegevuse negatiivsete mõjude vältimiseks ei ole olemas (täpsemalt analüüsitud Natura tagantjärele hindamise aruande²⁴ 4. ptk-s). Seega kuna puuduvad alternatiivsed võimalused, ei ole loa ajakohastamine ja pikendamine võimalik.

3.3.6.3. Lisaks toob KeA välja, et veeloa ajakohastamisega kaasnevad muudatused oleks nii laiaulatuslikud ja mahukad, et sisuliselt oleks tegemist uue veeloa andmisega. KeA on seisukohal, et sellisel juhul läheks veeloa muutmine ajakohastamise eesmärgil vastuollu veeloa pikendamise eesmärgiga, mis on ajutise iseloomuga, et nt vältida näiteks elutähtsa vm olulise teenuse katkemist. Ka VeeS eelnõu (643 SE) seletuskiri täpsustab VeeS § 279 lg 2 kohta, et *“Tähtajalise loa muutmine tähtajatuks tähendab sisuliselt haldusmenetluse uuendamist ning vee erikasutusloasse niivõrd oluliste muudatuste tegemist, et see oleks käsitletav uue loa andmisena”*. Kui praeguses veeloa pikendamise taotluse menetluses asuda olemasolevas veeloas muutma korralduse p-s 3.3.6.1. märgitud nõudeid, et viia olemasolev veeluba õigusaktides sätestatud nõuetega kooskõlla, oleks sisuliselt tegemist uue loa andmisega. Sellise menetluse läbiviimine veeloa pikendamise taotluse menetluses aga ei oleks eesmärgipärane ega kooskõlas HMS § 5 lg-s 2 sätestatud menetlusökonoomia põhimõttega.

3.3.7. Wooluvabrik OÜ taotlusest

3.3.7.1. WV palub pikendada olemasolevat veeluba Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamiseks ja hüdroenergia kasutamiseks kuni uue veeloa andmise või andmisest keeldumise otsuse tegemiseni, kuid mitte kauemaks kui 31.12.2027 põhjusel, et haldusasjad nr 3-22-1199 (Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskava 2022–2026 vaidlustamine), 3-22-1463 ja 3-22-1895 (Vabariigi Valitsuse 03.06.2022 korralduse nr 163 vaidlustamine) ja 3-24-2250 (26.07.2024 korralduse vaidlustamine) on pooleli ning ei ole lõplikku lahendust saanud. WV hinnangul põhjustab olemasoleva veeloa mitte pikendamine WV pankrotti mineku ja õigusliku ebaselguseni on põhjendatud välistada taotlejale selliste äärmuslike tagajärgede tekitamist. WV on seisukohal, et kuna on pooleli kohtuvaidlused veeloa andmise ja sellega seonduvates küsimustes ja puudub õigusselgus, siis on õigustatud pikendada olemasolevat veeluba kuni kolm aastat.

²⁴ Natura tagantjärele hindamise aruanne on kinnitatud DHS-is 05.04.2024 nr 1-21/24/5 all ning on arvutivõrgus kättesaadav <https://adr.envir.ee/et/document.html?id=e3f9dd85-7865-4c07-80e7-729a9f99892a>

3.3.7.2. KeA märgib esmalt, et olemasoleva veeloa pikendamine ei ole õigustatud, kuna selle alusel toimub pidev õigusaktide rikkumine ja negatiivsete keskkonnamõjude kumuleerumine. KeA on varem olemasolevat veeluba pikendanud, kuid võrreldes viimase pikendamisega on olukord oluliselt muutunud, sest samal paisul uue veeloa andmise taotluse menetluses on KeA uurimispehmoõttest (HMS § 6) lähtuvalt kogunud tõendeid, neid analüüsinud ja jõudnud erinevaid asjaolusid ja tõendeid kogumis hinnates järeldusele, et WV taotletavaks tegevuseks ei ole võimalik veeluba anda ning teinud 26.07.2024 korraldusega keelduva otsuse. Ehkki vastav korraldus on taotleja poolt kohtus vaidlustatud, ei tulene kohtumenetlusest haldusasjas 3-24-2250 ega ka teistest taotleja poolt algatatud ja taotluses viidatud kohtuasjadest varasema veeloa pikendamise kohustust. Sellist kohustust ei tulene ühestki veeloa andmist reguleerivast õigusaktist.

3.3.7.3. VeeS § 279 lg 2 ei luba üldreeglina varasema veeloa tähtaega pikendada ja üksnes erandina ning põhjendatud juhul võib olemasolevat veeluba pikendada kuni uue veeloa andmise otsustamiseni. VeeS eelnõu (643 SE) seletuskirjas on märgitud, et „*Enne eelnõukohase seaduse jõustumist veeseaduse alusel antud vee erikasutusluba võib muuta. Kuni 2013. aasta 31. detsembrini kehtinud veeseaduse redaktsiooni alusel antud tähtajalise vee erikasutusloa tähtaega ega kehtivust ei või muuta, välja arvatud olemasoleva vee erikasutusloa pikendamisel põhjendatud taotluse alusel kuni uue veeloa andmiseni. See rakendussäte on mõeldud olukorraks, kus tähtajalist vee erikasutusluba tuleb muuta, kuid on soovitud välistada sellise loa muutmist tähtajatuks. Tähtajalise loa muutmine tähtajatuks tähendab sisuliselt haldusmenetluse uuendamist ning vee erikasutusloasse niivõrd oluliste muudatuste tegemist, et see oleks käsitletav uue loa andmisena. Siiski võib sellist vee erikasutusluba ajutiselt pikendada põhjendatud taotluse alusel uue veeloa andmiseni, et vältida näiteks elutähtsa vm olulise teenuse katkemist või ebaseaduslikkust ja sellest tulenevaid kõrgendatud saastetasusid.*“

3.3.7.4. Seega on olemasoleva veeloa pikendamine põhjendatud eelkõige juhul, kui selle tulemusel katkeks või muutuks ebaseaduslikuks elutähtis või muu oluline teenus. Ärilisel eesmärgil veekogu paisutamise jätkamist ei saa pidada elutähtsaks või muuks oluliseks teenuseks. KeA on seisukohal, et majanduslikud ja rahalised küsimused võivad olla omandiõiguse riive seisukohast olulised, kuid ei kaalu käesoleval juhul üles keskkonnanalaseid eesmäärke ega kaalutlusi. Taotleja ei saa eeldada, et looduslikku ressursi võib ettevõtluse tarbeks kasutada vaatamata vastuolule keskkonnaõiguse normidega.

3.3.7.5. Taotleja seisukoht, et olemasolevat veeluba mitte pikendades muutuks uue veeloa vaidlustamise kaebeõigus näilikuks ja kaebus perspektiivituks, pole sisuliselt põhjendatud. Isegi, kui neid selgitusi olemasoleva veeloa pikendamise menetluses asjakohasteks lugeda, siis tuleb arvestada ka seda, et KeA on kohtuasjas nr 3-24-2250 vastustajana kaebusele täielikult vastu vaieldud ega ole sellega nõustunud. Keskkonnaamet hindab veeloa taotluse põhjendatust veeloa pikendamiseks vaatamata käimasolevatele kohtuasjadele.

3.3.7.6. Kokkuvõtvalt ei ole taotleja poolt erinevate pooleliolevate kohtuasjade algatamise faktil käesolevas veeloa pikendamise taotluse menetluses enam nii määravat kaalu, et see tingiks olemasoleva veeloa pikendamise. Taotlejal ei saa ka vaatamata varasematele veeloa pikendamistele tekkida õiguspärast ootust, et keskkonnanormidega vastuolus oleva veeloa pikendamist jätkatakse lõputult üksnes seetõttu, et menetluses on erinevaid teemaga seotud kohtuasju.

3.3.7.7. Veeloa pikendamisest keeldumisel on paisu omanik kohustatud ebaseadusliku paisutuse likvideerima VeeS § 175 lg 4 kohaselt. Paisutuse likvideerimine on eraldiseisev menetlus ning veeloa pikendamise menetluses ei otsustata, kuidas tulevikus lahendatakse paisutuse lõplik likvideerimine. KeA juhib tähelepanu, et see ei tähenda tingimata paisu likvideerimist, vaid paisutuse likvideerimist, milleks lahendusi otsitakse ja kaalutakse paisutuse likvideerimise menetluses, mitte veeloa pikendamise otsustamise menetluses.

3.3.7.8. Kuigi paisutuse lõplik likvideerimine ei ole kohe võimalik ja võtab aega, on kohe võimalik lõpetada hüdroenergia kasutamine elektrienergia tootmiseks, avada tasandvarjaga suletud tühjendusava ning lõpetada veetaseme kõigutamine ja seejuures tagada igal ajal ajahetkel ökoloogiline miinimumvooluhulk allpool paisu. Juba ainuüksi hüdroenergia kasutamise lõpetamisel lõpeb veetasemete kõigutamine, millel on positiivne mõju vee-elustikule (vt korralduse p-d 3.3.2.2. ja 3.3.3.4.).

3.3.7.9. Arvestades muuhulgas, et 26.07.2024 korralduse andmise menetluses hinnatud olulistele asjaoludele ja tõenditele tuginedes ei oleks võimalik WV taotletavaks tegevuseks veeluba anda (vt korralduse p-d 3.3.2. ja 3.3.4.), olemasoleva veeloa nõuete ajakohatust (vt korralduse p 3.3.6.) ning sobimatu tehnoloogiaga (vt korralduse p 3.3.3.3.-3.3.3.4.) kaasneva negatiivse mõju üha suurenevat kumuleeruvust, ei ole hüdroenergia kasutamisest keskkonna arvelt jätkuvalt tulu teenimine jätkusuutlik ega põhjendatud. Eelnevat kohtupraktikat arvestades ja tuginedes ka WV taotlusele, on alust arvata, et vaidlused võivad kesta veel aastaid ja kui hüdroenergia kasutamisega jätkata, siis negatiivne mõju üha suureneb.

3.4. Kokkuvõte

Arvestades kõike eeltoodut ei ole WV veeloa pikendamise taotlus põhjendatud VeeS § 279 lg 2 tähenduses. Olemasoleva veeloa pikendamisega jätkuks Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärkide kahjustamine - ala terviklikkuse ning kaitsealuste liikide elupaikade, sealhulgas Eesti olulisima lõhe asurkonna, taastamist ei ole võimalik saavutada. Lisaks toimub pidev loodusliku veerežiimi muutmine, mis on keelatud (LKS § 51 lg 1). Seega on tegevus vastuolus õigusaktidega KeÜS § 52 lg 1 p 4 tähenduses. Samuti kaasneb tegevusega keskkonnoaht, mida ei ole võimalik vältida (LKS § 32 lg 2, VeeS § 192 lg 1 ja KeÜS § 52 lg 1 p 6 alusel; vt p 3.3.5.) Seega keeldub KeA veeloa pikendamisest VeeS § 192 lg 1 ja KeÜS § 52 lg 1 p 4 ja VeeS § 279 lg 2 ja KeÜS § 52 lg 1 p 6 alusel.

3.5. Ära kuulamine

3.6.1 Advokaadibüroo WALLESS OÜ mittetulundusühingu Jägala Kalateed esindajana esitas 18.10.2024²⁵ arvamuse ja vastuväited käeolevas menetluses. Advokaadibüroo WALLESS OÜ on seisukohal, et veeloa pikendamisest tuleb keelduda. KeA on arvamusel, et Advokaadibüroo WALLESS OÜ põhjendused ühtivad eelpool toodud põhjendustega ja eraldi nendele ei vasta.

/allkirjastatud digitaalselt/

Karina Laasik
juhtivspetsialist
veeosakond

Maret Vildak
juhtivspetsialist
looduskasutuse osakond

Kairit Kriis
vanemspetsialist
veeosakond

²⁵ Registreeritud KOTKAS, 21.10.2024 nr DM-129633-9 all.